

НОВА ХАТА

Читайте в цьому числі:

Волинські вчительки. — Ц. Волянська Гардецька: Серед поліщуків на Волині. — П. Зайцев: Марія Писаревська. — С. Якубський, Рим: Дещо про жіноче виховання в Італії. — І. Вільде: Модерна дружина. — Л. Новохацька: З організаційного життя волинської селянки. — М. Чапельська: Вечір народньої ноші. —

число
23
львів
1936

Поштову належитість заплачено готівкою.
Należytość pocztową zapłacono gotówką.

Українська Жінка

полагоджує свої святочні закупи тільки

в українських фірмах!

Українська жінка купує
вудженини і мясо
тільки в крамницях

ЦЕНТРОСОЮЗУ

Ринок 2, Зиблицевича 2,
Личаківська 50, Набайки 8,
Жовківська 170.

Хто дбає про здоровля

споживає

НАБІЛ і ВИРОБИ

тільки

МАСЛОСОЮЗУ

вони

здорові, дешеві, гарантованої якості!

ВУГОЛЬ, КОКС, ДРОВА

в найдобірніших якостях доставляє

„НАРОДНЯ ТОРГОВЛЯ“

Інформації: бюро, Ринок 36, II. п. тел. 103-27.

Склади: Ринок 36,

ул. Личаківська ч. 155,

пл. Більчевського 3,

ул. Солодова 1.

Точна вага! Тел. скл. 269-68.

Солідна обслуга!

Фабрика хемічних виробів

О. Левицька і С-ка, Львів, Кордецького 51

поручає власні вироби найкращої якості:

Пасту до взуття „Елегант“ терпентинову.
Пасту до взуття „Елегант“ воскову.
Пасту до підлоги „Французька маса“.
Віск комбінований до підлоги, васеліну
до шкіри, синку до білля помадкову
і коронову, шварц до чобіт, віск шев-
ський, смолу шевську.

Кооперативна фабрика домішок
до кави

„Суспільний Промисл“

у власній фабриці Львів XV., Богданівка ч. 30. Поручає, знану вже з добірної якості цикорію „ЛУНА“, солодову каву „ЛУНА“ і підмінку кави „ПРАЖІНЬ“.

Знамениті в смаку поживні, дешеві

Найсолідніше, найелегантше
найдешевше ФУТРО —
кожна Пані купить у фірмі

ХРОМ

Львів, Руська 20,

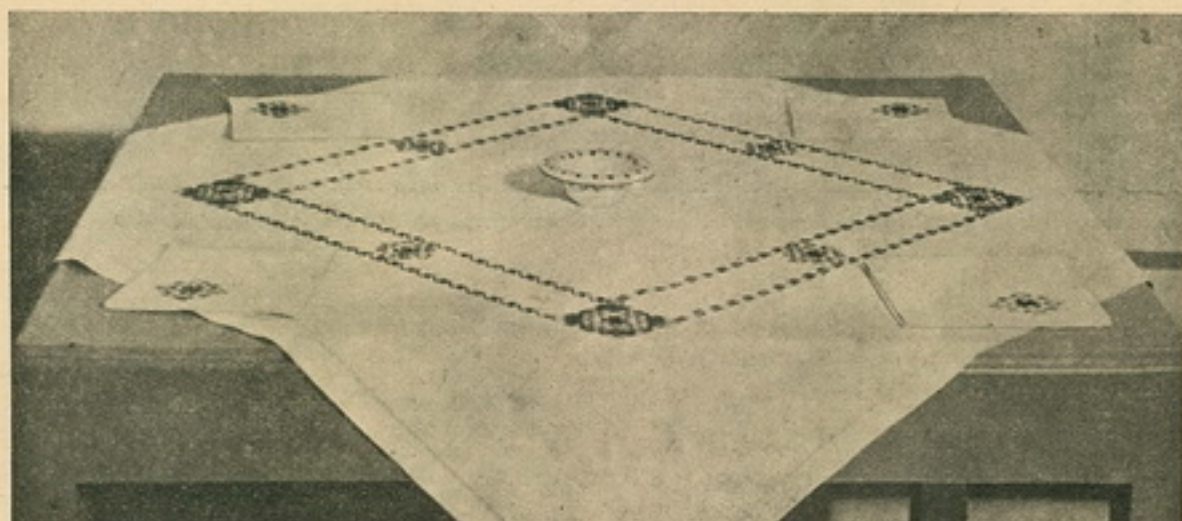
Тел. 271-83.

Фірма приймає до прикрашування і перерібки різні
футра. Власна фабрика. — Власна кушнірська робітня.

В-дає Кооператива «Українське Народне Мистецтво».
Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Ходкевича 9, I. п.

За редакцію відповідає МАРІЯ ГРОМНИЦЬКА.
З друкарні Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові.

Світлина на обгортці: Собор у Володимирі Волинському
До цього числа додаток вір на кухонну макатку.

НАЙКРАЩІ ВИШИВКИ І ГУЦУЛЬСЬКІ РІЗЬБИ

на святочні дарунки

дістати можна

у Львові: крамниця У.Н.М. ул. Костюшки 1.

у Варшаві: крамниця У.Н.М. ул. Маршалківська 97 а.

в Америці: „Ukrainian Peasant Art“ Cooperative P. O.
Box 624, Scranton Pa.

НОВА ХАТА

ДВОТИЖНЕВИК

Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Ходкевича ч. 9, І. п. — Телефон 294-75.

Число хонта Л. К. О. ч. 405.361. — Ціна числа 80 сот.

В КРАЮ: Річна передплата 16 зол., піврічна 8'50 зол., чвертьрічна 4'50 зол. — ЧЕХО-

СЛОВАЧЧИНА: Річна передплата 60 кч., піврічна 30 кч., чвертьрічна 15 кч. Поодиноке
число 2'50 кч. Передплату з ЧСР можна вислати заграничним поштовим переказом. —

В РОМУНІЇ: Річна передплата 500 леїв, піврічна 250 леїв, квартальна 130 леїв. Замов-
лення й передплату приймає на Буковині: Оріся Масікевич, Чернівці, str. Marechal
Fos 6, в Perati й Семигороді: Олена Бурачинська, Gara Salard, Jud. Mures.

В АМЕРИЦІ Й КАНАДІ приймає замовлення й передплату:

Mrs. G. Gallan

1134 Atwood Rd.

Philadelphia USA.

Річна передплата: 3 дол., піврічна 1'50 дол., квартальна 75 центів, поодиноке число 15 центів.

ВОЛИНСЬКІ ВЧИТЕЛЬКИ

Цього року минуло двадцять літ, як гурток молодих дівчат розпочав роботу, що є знама в історії нашого стрілецтва, як «волинські школи». В альманаху УСС нещодавно обговорено цю акцію, так що немає потреби пригадувати її знову. Але участь жіноцтва в ній, праця самих «волинських учительок» ще досі не зясована як слід.

Значення стрілецьких шкіл на Волині не можемо із такої короткої перспективи часу, оцінити. Але там, де найслабше жезріла традиція нашої державности, де народніх мас ще не торкнулася просвітня праця, оцей короткий період свого шкільництва (1916—1918) мусів бути першим вдихом свіжого воздуха в заспалі легені.

Скільки в цьому зусиллі праці жіночих рук? Переглядаємо шкільні протоколи з того часу, де руками різних учительок виписані шкільні події. На нас лине атмосфера воєнного неспокойного часу. Чуже середовище, винищені міста й села, недостача приміщення, труднощі в роздобуванні харчів. Ось тло для праці «волинських учительок», що про нього довідуємося тільки мимоходом. Найбільшою перешкодою для них, це недовіра населення. Темну селянську масу нелегко зацікавити, розворушити, захопити. «Сьогодні знову було мало дітей, — пише вчителька 12. травня 1917 — так що ми мусіли зачати науку 1/2 год. чекаючи, щоб діти зійшлися». «Фреквенція від учора піднеслася трохи, тому що вже скінчилися весняні роботи», читаємо в другому місці. Звісно примусу ніякого на ходження до школи не було. Населення, пригноблене воєнними кривдами, вважало цю школу «австрійськими вигадками», що за них прийдеться йому ще покутувати. Треба було вчителькам іти від хати до хати, або в неділю під церкву й забалакувати з людьми. Пояснювати й переконувати.

Важкі були початки. Але згодом приходив успіх.

Хоч який маленький, він розгрівав серце й підбадьорював. Забувалось невгоди життя й праці.

Ось що читаємо з нагоди візитації школи в Зашкочах Нових: «Сільська хата, по середині пусті стіни, по лівій стороні комора, по правій стороні кімната, де вчать діти. Звичайна сільська кімната, що її велику частину займає піч. На одній стіні образ Божої Матері, на другій портрет Шевченка, по одній стороні уставлено чотири лавки. От і весь інвентар школи.

Частина дітей стоїть у лавках, а друга частина стоїть побіч із книжками в руках.

— Так у мене все, — каже вчителька — недостача лавок. Що пів години мусять діти мінятися, ті що сиділи, уступають місця тим, що стояли. А оце наша «доска!» — і справді, на дверях виписаний старанно диктат: се-ло, ро-са ітд.

— Крейди в нас нема. Діти приносять грудки білої глини, застругують і нею ми пишемо. А оце моя катедра й дитяча роздягальня, — вона показала на піч, де з одного боку зложила свої записки, а з другого діти поклали свої свитки та капелюшки.

— Здавалося, що ні діти, ні сама вчителька не відчували вбожества своєї школи, — додає вже від себе візитуюча вчителька — діти співали, щебетали віршики, весело посміхаючися до гостей...»

Шкільні пописи й прогульки робили своє. Гутірки з родичами влаштовувані з нагоди конференцій, чи закінчення шкільного року, зближували все більше населення до школи. Аж листопад 1918 р., що відродив нашу Державність, тут закінчив цю роботу.

Не маємо змоги в рамках цієї статті дати докладного образу праці «волинських учительок». Але хочемо пригадати цю дату близьким цій праці людям; їх забаданням нехай буде закріпити всі подробиці цієї піонерської роботи.

СЕРЕД ПОЛІЩУКІВ НА ВОЛИНІ

Ц. Волянська на прогульці з «поліщуками».

„Волинська тиха сторона“! Скільки споминів зв'язаних із нею, радісних та бадьорих, сумних та безнадійних!

Опинилась я там із сестрою восени 1916 р. Саме по гімназійній maturi, що відбувалась під вражінням офензиви Брусілова на Львів. Відірвана від своїх рідних, що вже вдруге опинилися під російською окупацією на Гуцульщині — одна-чуже повна енергії та охоти до праці для своїх, — вирішила поїхати вчителювати на Волинь.

У сірий, мрячний осінній вечір заїхали ми до Володимира Волинського. Дивно було опинитися за сокальським кордоном! Вже в дорозі слідно було відмінний характер цієї країни. — Великі простори покинуті населенням, всюди війсьсько-ріжних формацій та національностей і серед цього ми дві „цивільні особи“ звертали на себе увагу всього того муравлища. Довга, томляча їзда. Військовий поїзд ледве тягнеться вгору від Сокаля. Дві тут стації всего, а їхалось 4—5 годин. Вкінці — Володимир. Вий-

шли назустріч знайомі стрільці. Стало привітніше. Завели на призначену квартиру, а відтак у гостину до одиноких свідомих міщан українців, що не втекли перед „австрійцями“, п. Черановських, де мешкали вже дві вчительки з Галичини: Савина Сидорович і Дора Ліщинська. Познайомились, настрій покращав, господарі тишились новими вчительками з Галичини, товаришки розпитували про новини з Львова, розказували про життя у Володимирі. Дора витягала всякі ласощі, а справжній російський чай був для нас нектаром по всіх воєнних „ерзацах“.

Вранці треба було зголоситись вже в школу. У мене було трохи тремти, бо недавно сама вийшла зо школи, а тут уже маю вчити других. Чи дам собі раду з дітворою? Який це матеріял? Перше вражіння не було миле. Думала вчити своїх дітей, а коли наближилась до школи, побачила чимало жидиків, що шварготіли між собою та з вродженою тій расі нахабністю, оглядали нових „учительниц“, коментуючи між собою свої спостереження.

Наших дітей можливо й не було менше, але все те скромне, вбоге, пригнічене воєнними злиднями, ставилось із недовірям до „австрійця“, хоч він і говорив по їхньому.

Познайомились із місцевими вчительками, Надею Масюк і Тонею Савич. Управителька Савина Сидорович представила нас дітям та приділила мені вчити кл. І. Б. Спершу я госпітувала у Дори Ліщинської в кл. І. А. і від неї навчилася правильного переведення лек-

цій. На щастя у моєму відділі було небагато жидів. Хоч вони як ученики були кращим матеріалом, бо вчилися усього з питомою їм охотою і витривалістю, однак мої вуха дражнили їхній український жаргон і це приневолювало мене подекуди бути несправедливою. На щастя це не тривало довго. Зкінцем жовтня приділено мені школу в Острівку біля Володимира, де приміщено виселенців із Полісся. Якою радістю була для мене наука в тій школі! Поліщуки так дуже пригадували мені рідне гуцульське плем'я. Співучий голос, чимало однакових слів у їхньому діалекті, так схожих із гуцульськими, вкінці одіння — біла сорочка підперезана поясом і портеянта та постолі з лика, а не шкіряні. Якими дорогими були для мене ці діти! Кожного дня вранці йшла я між них, бо в школі чекало одно-двоє. Треба було йти від хати до хати, чекати поки зітло якоїсь нужденної страви, або бачко не зробив ще личаків і так їх збирати. При цій нагоді пізнавала старих і малих, пізнавала їхню долю, тугу за рідною стороною, усі їхні клопоти і журби — бо радощів там не було. Знад Стохода їх пригнали, поселили їх у чужій нужденній хатині, також покинуті місцевим населенням, що „удрало перед австрійцями та германцями“. Відтак влучено цю школу до Володимирської.

І кожного дня вранці ходила я по свої діти. Бо Острівок лежить за залізничною стацією, тож небезпечно було цю маленьку, затривожену та прибиту дітвору спроваджувати без опіки через стацію до міста, переповненого усякого роду військом, що його вони так лякалися. — Цеж вони казали їм покинути рідні сторони та весь дорібок та тинятися тут серед холоду та голоду. Вже здалеку, як тільки переходила місток за стацією, чула я гомін „Йде наша пані учителька“. Він заступав частинно шкільний дзвінок, що скликає дітей до школи. Сходилися всі до давньої школи, прибігали з радістю та голосили чому нема Хведосі, Тетяни, чи Тиміша. Моїми улюбленими були найменші сирітки — Клим та Тетяна. Їм ледви було по шість років, але з великою охотою горнулися до школи.

Спершу так діти, як і родичі ставилися до мене з недовірям. Вся ця школа здавалась їм непотрібною видумкою зненавиджених „австрійців“, а негодним було й те, що

Ц. Волянська проводить лекцію в школі.

треба було старати для дітей сяку-таку одіж на зиму та личаки, що дерлися так скоро, що й лика на них у лісі не ставало.

Та згодом ми заприятелювали. Завдяки Шкільній Раді, Комісаріятові У. С. С. та посадникові міста Г. Мартинцеві отворено в грудні чайню і мої поліщуки вже мали тепле снідання. Вони були гордошами та піклуваннями цілої володимирської школи. Діставали від У. С. С. книжки, одіж і навіть ліки, а пізніше влаштовано і для старших безплатну кухню в Острівку. Всі вчительки цікавилися тими дітьми, знали їх майже поіменно, а Клим, Тетяна і Тиміш були улюбленцями всіх. Тиміш одержав навіть від чотаря Миколи Саєвича, начальника комісаріату У. С. С. стрілецький однострій та був на його удержанні.

Тепер по двадцяти літах часто лину думками в ті часи й сторони. Часто згадую наші шкільні години та прогульки. Й хочеться мені сказати:

— Любі мої поліські діти! Ви вже виростили на зрілих громадян, давно повернули у свої рідні сторони, відбудували хазяйства, завели господарку і вже певно своїх діточок маєте. — Ти Климе і ти Тетяно! та всі інші, що їх імен я не тямлю вже. Чи ворушиться в ваших серцях теплий погідний спомин із тих ваших гірких, незavidних дитячих літ, що ви їх пережили на виселенні?

Наука на вільному воздуху в 1917 р. на Волині.

Чи залишилась якась вдяка для тієї дійсної рідної школи, що її ви не мали ні перед тим, ні тепер... і не знаю коли її будете мати?

Чи згадаєте часом оту „австрійську учительку“, що всею душею була звязана з вами, хотіла обогрвати вашу гірку долю „світлом науки і знання“? Чи розкажете про цю школу вашим дітям? Бо я згадую вас дуже часто.

Лучила нас спільна туга за рідними сторонами. Ви мріяли про тихий Стохід, а я про звучний Чер-

мош. За одне тільки прошу в вас вибачення. Не сповнилась ще ота наша найкраща мрія... Леліали ми її між собою, обіцяли вам, що сповниться, читали ви про неї, говорили віршом та виспівували у наших шкільних співанках що „встане наша Мати-Україна щаслива і вільна“...

За ці обмануті надії простіть тепер ви мені. Але вірте кріпко і переказуйте своїм діточкам, що ця найбільша мрія мусить сповнитися. Тоді стрінемося може знов.

ПАВЛО ЗАЙЦЕВ

МАРТА ПИСАРЕВСЬКА

Плюнь, серце, на того, хто так тобі сказав,
Що буцім Бог жінкам волосся довге дав
За те, що розум їм укоротив чимало;
То погань так верзла, школярство так брехало.

Так писав у 20-х роках минулого століття український поет — професор, а пізніше й ректор Харківського університету Петро Гулак-Артемівський. На початку XIX. в. до столиці Слобідської України почали ружче проникати московські впливи. Поволі прищеплювались у нашому суспільстві московські погляди також і на жінку, як на істоту нижчого роду, погляди властиві москалям, але чужі нашій національній психіці й суспільним традиціям нашого народу. Гулак-Артемівський протестував і проти московського погляду, що в жінок «волос долог, да ум короток» («погань так верзла»), і проти старої схолястичної псевдо-мудрости («школярство так брехало»), що покутувала ще донеда і в нас, як наслідок чернецьких середньовічних вправ на тему «о злих женах».

Отже недиво, що власне в Харкові, що на початку XIX. в. стає одним із центрів нашої культури¹⁾, — в місті, де зударилися два світогляди — західний із східним, з'явився й перший літературний твір освіченої українки. Був то факт, що набирає в нашій сучасній свідомості значно більшого значіння, ніж можна булоб судити,

колиб оцінювали його, як ізолюований і без належної історичної перспективи.

В 1841. р. у виданому Ол. Корсуном харківському альманаху «Сніг» з'явилася «Петраркина пісня» Марти Писаревської. Ось її точний текст:

«Не можна нам прожити вмісті!»
Прощай, коханочко моя!
Нехай без тебе звяну я,
Як по морозу жовкнуть листя!
Дурниця²⁾ я сюди уранці,
Дурниця я сюди прийшов:
Тебе я тут не знайшов;
Так побреду ж лягти на лавці!
Ні, — асе я тут перецілюю!
Ох, може кушчик якнебудь
Схилився їй на білу грудь,
Якою мучусь і горюю!
Коли б я знав, де ти ступила,
Де ніженька була твоя,
І небо згаалтував би я,
Щоб там була моя могила!
А як би ти ще слізюньками
Скропила мій скрітський гріб,
Тоді б уже мій дух, тоді б
Заликував над небесами!...

Поезія мала ще підзаголовок: «з італіянського», і це дало підставу думати, що це переклад. Докладне порівняння цієї пісні з усіма сонетами й канцонами

¹⁾ Ще в 1812. р. українська шляхта відкрила в Харкові дівочий інститут, де викладали й чужі мови.

²⁾ Разом, укупі.

³⁾ Даремно.

мотивів з поезій співця Ляури, що це лише вільне наслідування Петрарки.

Марта Писаревська чудово знала всі поезії італійського поета. Мотив розлуки, ускладнений безнадійністю (1 строфа) знаходимо в його 86 сонеті; мотив даремного шукання (2 строфа) — в 20-му та 23-му сонетах; в томи після шукання («побреду лягти») — канцони 1-й, а мотив привязання до місця зустрічей (строфа 3) — в 10-й і 11-й канцонах та 56-му сонеті; вислови бажання вмерти на дорогому серцю місці (3 й 4 строфи) — в канцоні 11-й. Остання канцона дала нашій поетці ніколи й ніким у нашій поезії не повторений мотив присилування неба («і небо згвалтував би я...»): *„Amor l' ispirò... e facia forta al cielo..."* Тільки один образ у цьому переспіві оригінальний — це порівняння з пожовклим листям: порівнянь із природою поезія Петрарки зовсім не знає.

Сам по собі цікавий з культурного боку факт доброго, як бачимо, знайомства нашої поетки з італійською літературою, ще більшої ваги для нас набуває, коли пригадаємо, як у ті часи не тільки російські літературні сфери, а й деякі наші письменники задивлялися на проблему нашої літератури. Росіяне обурювалися, що ця література — писана «язиком черні», «язиком чумаків», а наші землячки в 30-их — 40-их рр. так само змішували «народність із вульгарністю», що самі давали привід російським критикам кпити з їх «мужицьких» творів. Це розумів подоланим Тихорський, один із тодішніх українських критиків. Прочитавши «Петраркину Пісню» він у часописі «Маяк» просив «шановну землячку» і далі друкувати свої літературні праці, висловлюючи надію, що її участь у літературі «переконає може земляків-літератів не оповідати про вечорниці та не лаятися на чім світ стоїть». Скромний літературний виступ Марти Писаревської виріс на велику подію. «У стилі автора-жінки, в її способі думати (як і в смаку), в викладі думок є щось... особливе мило, воздушне, рожеве» — писав Тихорський. Критикові здавалося, що його захоплення кожному зрозуміле: «пісня Петрарки, а переклала жінка, якже не бути (віршам) гарними?» «Щиро тішуся, — казав він — що хоч одна українка удостоїла пером своїм рідну літературу. Вплив освіченої жінки на письменство, як і на громадянство — однаковий. Жінка на Заході споконвіку мала необмежений вплив на громадянство: злагоджувала лицарські звичаї, облагороджувала надхнення менестрелів та мінензенгерів і навіть тепер бере діяльну участь в удосконалюванні літературного смаку та мови».

Тяжко на підставі однієї поезійки виносити присуд про талант авторки, але можна ствердити, що її дебют не був гірший від тих перекладів та наслідувань, що з ними виступали Боровиківський, Костомарів та інші її сучасники. А сучасникам вірші Марти здавалися «пишні й принадні, як кучері красуні, легкі й стрункі, як її стан, любі, як усмішка коханої дівчини, смутні, як сльоза огнених очей...» Критики були тоді ліпшими лицарями, ніж тепер!

Хто ж була ця піонерка нового для жінок роду діяльності на Україні?

Походила вона з роду Гевличів і народилася десь на Слобожанщині 1799 року. Ні про дитячі, ні про дівочі роки її життя нічого нам не пощастило довідатися. Мабуть скінчила харківський Інститут. Десь наприкінці 1817., або напочатку 1818. р. вийшла вона заміж за українського поета Степана Писаревського, що писав під

псевдонімом Стецька Шерепері (помер 1839. р., 22. І.). Скінчивши Харківське Колегіум із срібною медаллю, відстав свячення й швидко почав робити духовну кар'єру, та вдачу мав аж надто живу, неспокійну і надто ретельно служив Бахусові. Почавши свою діяльність, як сільський священик, у 1818. р., він уже на п'ятому році служби був деканом, а в черговому — протоєреєм. В 1831—33. р. був настоятелем Миколаївської церкви у Харкові, та потім перенесли його до глухого кутка у Валківському повіті, й він мандрував по парафіях, аж опинився й умер у м. Вовчий. Пішов невластивою дорогою — не за покликанням: був, як характеризувала його слобідська консисторія, «жизні невождержаної, в священодійствії неблагонадежен, в ісправленні треб християнських неврачительн». Більше як двадцять літ прожила Марта з своїм «невождержаним» чоловіком, що все життя не міг забути тих веселих часів, коли був діяльним членом харківської студентської богемі: ненавидів одноманітне «благополучне» життя «мирянського паногця», себто сільського пароха. Всі знають на Україні популярний дует на слова «Де ти бродиш, моя доле, не докличусь я тебе...» Він був автором цієї поезії¹⁾. Доли він так і не докликався: шуканням й запитаннями вічно була сповнена химерна душа цього мандрівного панотця. Коли він умер (а вмер від «гарячки»), залилася пані-матка Марта з сином Петром, теж поетом, що зайняв батькову парафію у Вовчий. Там у Вовчій і вмерла вона на 75-ому році життя (десь у 1874. р.).

«Петраркина пісня» не була її одиноким твором. Ще за часів великої війни зберігала в Вовчій у себе на горіщі онука поетки скринку з поезіями та листами бабусі. Друга онука її зберегла деякі документи діда Степана, і те, що ми подали вище про поетичне подружжя, — зачерпнуто з них. Були й портрети Марти й Степана Писаревських, та згоріли в одного харківського фотографа. Портрет о. Степана був ще до того пожежу скопійований, і його можна знайти в «Історії Слобідської України» акад. Д. Багалія (Х. 1918.). Портрет Марти пропав безповоротно. Одні історики літератури чомусь уважали назвище поетки за псевдонім, інші думали, що вона сестра Стецька Шерепері. Мені пощастило здобути скромні дані, що кинули деяке світло на постать піонерки нашої жіночої поезії²⁾. Марта Писаревська безперечно дуже добре знала п. Гулака Артемовського, Ізм. Срезневського, А. Метлинського, може й М. Костомарова й інших поетів «харківської школи», що їх діяльності завдячуємо наше літературне відродження. Багато могла б розказати про певно не-веселу долю сільської матушки заповідна скринька, та чи збереглася вона досі — навіть і того не знаємо. Може вже пропала, а з нею й поезії, що їх уже ніколи не прочитаємо. З цілої літературної спадщини М. Писаревської знаємо лише одну «Петраркину пісню», але з тим більшим жалем і вдячністю повинні згадувати українські жінки цю летючу зірку на небозводі нашої поезії: хоч і загинув її повний образ у хвилях забуття, та кинутий нею промінь закріпив був колись тих, кому була дорога наша література, а приклад даний слобожанською поеткою іншим українським жінкам не про-минув безслідно: по її слідах пішли інші — щасливіші й талановитіші.

¹⁾ Її приписували іншим авторам, але я встановив авторство С. Писаревського.

²⁾ Докладніше див. в моїй розвідці в «Нашому Минувшому» 1918. р., ч. I, стор. 129—134.

Дешо про жіноче виховання в Італії

Італія це одна з тих держав, що намагається своїм режимом запобігти депопуляції, що їй грозить і врятувати родинне вогнище. В тій цілі старається відповідно виховувати молоде покоління. Тут подаємо приблизно програму виховання.

Діти зачинають своє організаційне життя як можливо найскорше. Дівочі формації своїм статутним характером відповідають мужеським і є поділені на такі відділи: „Філії делла люба“ (до 6 року життя), „пінколе італіане“ (до 12 р. ж.), „джовані італіане“ (до 18 р. ж.). Тоді, коли мужеські молодечі формації піддані строгій військовій дисципліні, жіночі ведені свободніше: руханка, раціональний спосіб організаційної практики, послух, обов'язки і відповідальність. Правда, не минає тут мілітарний обов'язок, але вже в іншому стилі: жінка приучується до твердого приказу.

Фашистські центральні організації (Балілла, До-поляворо і др.) щорічно влаштовують національні ігрища на стадіонах Риму чи других міст. Дівчатами кермують особні інструкторки; таких досі не було і це найбільш відворотний маневр в організації праці. Фашистський уряд построй в м. Орвіето особну жіночу фашистську академію для фізичного виховання; студії тривають там 3 роки, опісля кандидатки обсаджують по школах (до середніх включно) місця учительки руханки і позашкільної (позабовязкової) пропаганди й організаторки фашизму. Це винятково важне, бо ці кандидатки працюють переважно на провінції, де мусять двигати все культурницьке життя простолюда. Ось тут її обов'язує до ширшого і більш практичного знання: організація, гігієна, виряд дівчата, санітарна поміч і проче. Жіноча академія фізичного виховання

Студентка з жін. академії фіз. виховання в Орвіето.

ється їх злет по більших центрах Італії, нарівні з учительками вселюдних шкіл цілого краю.

Фашистська академія для фізичного вишколу (муж. і жін.) підлягає безпосередно державі і є кермована військовими кругами; тимсамим характер навчання є зовсім відмінний від прочих подібних заведень; тут кандидатки мусять погодити практично недавно кинене гасло фашизму: „книжка і кріс“ (славна фраза висказана Мусолінім: „лібро е москетто — фашиста перфетто“ — книжка і кріс — знаменитий фашист).

НАДАРУНКИ

порукають: багато заосмотрений магазин ювілейних товарів, годинники, столове срібло

ЦІНИ СОВІСНІ
ТОВАР ДОБРОЇ ЯКОСТІ

ЛН ЯЖИНА, ЛЬВІВ
НА.МАРІЙСЬКА 4. ЕВРОП. ГОТЕЛЬ

має таке саме завдання що й мужеська в Римі: вишколювати знаменитих провідників фашизму і властивих організаторок низу, а молоді зокрема. Вони належать до молодих формацій і ними поступенно вчать командувати; абсолювентки відбувають полевий побут, таборування, проводять під наглядом старшин відділами Балілла (філії делла люба, пінколе італіане, джовані італіане) при нагоді районних або провінційних злетів організаційних гнізд доросту. Такий вишкіл опісля повторяється частіше; нпр., коли абсолювентка дістає місце вчительки фіз. виховання — мусять обов'язково щорічно в липні відбутися кількатижневий курс теоретичних і практичних вправ. Тоді звичайно відбува-

**МОДНІ
ВОВНИ
ШОВКИ**

**солідні
і
тривалі**

порукає

ДІМ МОДИ

**ЛЬВІВ,
Евр. Готель**

МОДЕРНА ДРУЖИНА

(Гумореска).

Др. Юрій Залізний серйозно призадумався: чи не підводить його часом таки рідна сестра?

Сестра-сестрою, а рід все ж таки жіночий.

Коли перед сьоми роками, інколи в приступках сентименту, брав сестринка Ігорчика на руки й остентаційно саджав його собі на акуратно вигладжені штани, сестра всміхалася поблажливо й ніби то сварила: — Час би вже тобі було такі власні мати, старигане... Ще рік, ще два й не то мої діти, але ціла „Бесіда“ буде тебе прозивати „вуйком Юрком“...

Потім вже без обиняків приступала до речі й голосом покійної мами давала науки:

— Тільки нехай тебе Панбіг заступить перед якимсь молодим вітрогоном... На твій вік потрібно тобі жінки й господині до хати, а не „реформаторки“ жіночого питання, — очевидно — додавала на оправдання за гострий тон — оскільки про діти загалом ще думаєш.

Юрій вдавав, що не чує. Уважніше нахилився до Ігорчика, але в душі був невдоволений з балачки сестри.

— Заздрісна небога, що власна „перша молодість“ пятами наживала — думав — тай мені рада б якусь „у старшому віці“ підсунути. А втім Юльця мала все добре серце... може має яку приятельку з молодих літ: хотіла б їй прислугу зробити...

Та др. Ю. Залізний твердо держався народньої по-словниці: „Як упасти — то з коня, а не шкапи“ і... ждав.

Один друг оженився, другий, третій вже навіть розвестись успів, а Юрій все ще ждав.

Зачав частіше заходити до сестри. Щораз тепліше горнув Ігорчика та його молодшу сестричку до своїх старопарубоцьких грудей, але сестра якось перестала йому згадувати про женячку і словом не згадувала більше.

Боліло це д-ра Юрія. Невже ж би рідна-рідніська сестра була того переконання, що йому вже раз на все ворота до подружнього раю зачинені?

Не втерпів др. Юрій Залізний та й якось за недільним чаєм у сестри сам зачепив це питання.

— Чули? — звернувся до швагра й сестри — в суботу бере шлюб радник Ситко... кажуть, що бере дівчину ледво зо шкільної лавки... Хе... хе! Якби я так, — зиркнув крадьки на сестру, яке вражіння зробить на неї це його зухвальство — мав ще колинебудь зробити таку „дурницю“, — поклепав швагра по плечу — то ніколи не брав би такого жовтодзюба... Розумію жінку старшу, статочну, таку, як ти колись згадувала...

Але Юльцею щось аж підкинуло: — А власне, як женитись тобі, старшому чоловікові, то тільки з молодістю... Тим старшим в голові перевернулося від якогось „фемінізму“... та „самостійності“... їм все ще здається, що мужчини на війні, а вони дома рядять, як хочуть... Видиш, шойно молоді дівчата зрозуміли правдиве призначення жінки, як матері й подруги... Тепер дівчата з вищою освітою, бувалі, а не мають інших вимог, як виховувати діточок і дбати за чоловіка й дім... Я тобі широк раджу Юрчику, як уже женитись, то не з якоюсь старою „зварюваною“ феміністкою, а молодістю дівчиною, що має такі самі погляди на подружжя і родину, як наша, покійна бабка, з дому Перацка...

Др. Залізний подивився уважніше на сестру: ідеї

ваші ідеями, мода на них модою, але у всій цій балачці сестри щось непевне криється. Та ж дурному сказати: перед сьоми роками радила брати старшу, а тепер коли до тодішнього його віку прибуло ще сім років, заохочує брати молоді. Чи не криється в цьому якийсь підступ?

Сестра, сказано: жінка, серцем відчула вагання брата та й вияснила:

— Бо видиш, Юрчику, таке тепер настало, що повертаються старі часи. Скажи сам, Юрчику, що тобі прийшло б із такої жінки, що замість припилювати дівчини в кухні, вхопила теку під паху тай полетіла до бюра... або вечором, скажимо, замість зайнятих тобою, як прийдеш з канцелярії, звіялася на якісь жіночі сходини... бо мусиш знати, що ті молоді, мають ще й те добре до себе, що не признають окремих жіночих товариств...

Др. Залізний не зовсім второпав. Щось у голові не могло йому поміститися, щоб люди хай вже буде і жіночого роду, що п'ятдесят років боролися за якісь ідеї, по пів століття боротьби добровільно, на один морг укогось німця (коли б хоч українець був той Адольф Гітлер) відпекувалися тепер своїх ідей руками й ногами... Щось тяжко було це увірити Юрієві. Ну, але, як Юльця так каже...

Потім, як дальший наслідок тої балачки, якось воно так зложилось, що сестра випадком знала таку панночку, що покінчила університет й зітхала до дітей і кухні, випадком якось пізнався Юрій з тією панночкою і випадком, можна сказати, відбувся їх шлюб.

Оженився др. Залізний та й вже не заходить до сестри попестити Ігорчика. Сказано, як є своє кубелечко, то нема чого до чужого заглядати.

Аж якось у три місяці по шлюбі стрічає його швагер на вулиці. Сміється вже здалека, мовляв сам колись з твоєю сестрою, брате, переживав медові місяці — знаю, покленує фамілійно по плечу й буцім то й не дивується, чому тепер Юрія ні на „Бесіді“, на зборах жадних, ні на сходинах не видно.

Але Юрій і не ждав на таке питання: — Неволя, чоловіче... Сама нікуди з хати не виходить тай мене коло себе держить... Щоб тільки на сміхи по капелюх сягнув, вже як ящірка насторожилася: — Куди?

І що ж маю робити? Як інколи дуже збере охота десь показатися між людьми, то мушу на старі літа до брехні втікати: іду до „дентиста“ зуб підлічити...

Нераз повернувся з таких „тайних“ зборів, чи віча, а душа аж рветься... щоб із кимсь поділитися своїми поглядами на ту, чи іншу річ... а тут нема перед ким... бо жінка, найближча істота на світі, не має знати, що ти був на зборах... Кажу тобі інколи така мене досада бере! А часом і думаю собі: що вона винна небога? То той шваб... той шваб, що побаламутив нам жінок...

— Ну... ну... — потішив швагер — так зле воно ще не є... часи змінюються... жіночі моди й переконання ще скорше... Ще ти діждешся, що твоя жінка у послі кандидувати буде...

— Ой не діждуся, швагерку, не діждуся... П'ятдесят літ потребувала українська жінка на своє навернення, а я вже за старий... щоб дожити, як вона буде вдруге навертатися...

ВЕЧІР НАРОДНОЇ НОШІ У ЛЬВОВІ

Цьогорічний показ народної ноші відбудеться дня 4. грудня у салі Театру Ріжнородностей і в усіх салях Народного Дому. Хіба не треба пригадувати про значіння такого показу, — це вже починає поволі входити в нас у традицію. Зимовий сезон у нас вже не був би повний без такого Вечору Народної Ноші, так як наш карнавал без „Маланки“.

Цього року показ відбудеться під знаком народних танків. Кооператива Українське Народне Мистецтво запросила з тією метою на вечір весільну дружину з Космача, що при звуках власної музики, виконає гуцульські танки між ними такий славний, передусім у Космачі аркан. Придуть ще й селяне із села Поляниці на Бойківщині, щоб вивести свої традиційні вечерниці. Досі в нас у околиці були мало відомі і всі напевно будуть цікаві побачити бойків, де як відомо заховалися одні з найдавніших у нас звичаїв, тоді як інші області вже розмірно більше просліджені і вивчені в тому напрямі. Звідтіля будемо мати теж нагоду почути дударя, із рідким нині музичним інструментом дудою; він виступить в оригінальному місцевому строї, який уже переводиться.

У властивому показі ноші крім звичайних святочних строїв, звернеться увагу головню на весільні строї; не тільки пишні вінки „молодих“, але й строї дружок, світилок, старостин та іншого весільного почоту. Строї ці, вже хочби задля самого свого призначення — найбагатші і найріжнородніші, викличуть напевно велике зацікавлення.

Слід згадати, що народний стрій переводиться у нас щораз більше, заступає його дешева, практичніша, зовсім погана та позбавлена всякого стилю фабрична тандита. Тому великим завданням нашої інтелігенції вберегти найхарактеристичніші риси і традиції цього строю, і заохотити селян, щоб вони його заховали хочаб на неділі і на свята. В багатьох селах, головню в поблизу великих міст, подекуди народний стрій уже щось легендарне про що оповідають своїм унучкам старенькі бабусі. Денеде ще якась стара селянка ховає стилевий

Молода і дружка з Кігіжани, пов. Станіславів.

стрій, може одинокий того роду в цілій околиці, на те, щоб її в ньому похоронили. Справді сумно згадати, що такі народні, мистецькі попросту, багатства пропадають так безслідно. Але не тільки саме збереження старих, рідких уже форм ноші повинно стати обов'язком усіх, кому мила традиція; сама краса ноші настільки приковує нашу „механізовану“, примінену до міста уяву, що одночасно із обов'язком зберігання її, ми маємо нагоду до великого естетичного вдоволення та моральної і національної гордості перед своїми і чужими, не згадую вже про те, скільки можуть скористати мистці з багатства ріжнородних мотивів, і скільки можемо ми практично скористати для нашого сучасного навіть й найбільш елегантного убору.

М. Чапельська.

ЛІДІЯ НОВОХАЦЬКА

З організаційного життя волинської селянки

В багатьох місцях Волині жінка-селянка вже остаточно збудилася від довголітньої сплячки і хоч не дуже швидким, але вже міцним кроком іде за поступом та культурою.

На Рівненщині й Ковельщині культурно-освітню працю ведуть Філії Т-ва „С. У.“. На Лучині селом, майже виключно, заопікувалася Філія „Сільського Господаря“ в Луцькому, що позакладала Кружки у багатьох селах повіту.

Треба зазначити, що жінка на Волині є досить працювита й охоча до науки — та умовини, що ввесь час оточували її, не давали їй змоги розвиватися нормально й діставати освіти.

В багатьох селах вже відбулися та й зараз відбуваються куховарські курси, що їх провадять інструкторки з Луцького, а були навіть випадки, коли такі курси провадили місцеві жінки — голови Жіночих Секцій із селах.

В деяких селах відбулися також курси крою й шиття, конкурси чистоти та вірцевих городів і виставки ручних робіт.

До всього жінки ставляться досить поважно й з зацікавленням. Пань, що приїждять на село з рефератами дуже радо вітають, беруть участь у дискусіях і з повним довірям розпитують про незнані собі справи.

Наведу малий приклад із своєї поїздки на село. Поїхала я з п. Лизунець (акушеркою) в село Городище під Луцьким, куди запросили нас членки „Ж. С.“ того села на свою нараду.

В невеликій кімнаті голови Кружка „С. Г.“ зібралося чимало жінок, дівчат а також чоловіків. Спочатку я прочитала їм організаційний реферат, що його точки одну за одною розбирали ми спільно й ґрунтовно. Селяни не люблять офіційності й таке читання й розбирання прочитаного їм більш до душі й зрозуміле.

Далі, по бажанні жінок і дівчат ми випросили з хати чоловіків і тоді вже стала говорити п. Лизунець на тему: „Опіка над матір'ю та дитиною“. Всі жінки тісненьким колом обступили доповідницю, з великим зацікавленням слухали її, задавали питання, а частенько й скаржилися на свої недомагання та злидні.

Таке зацікавлення й зворушливе довіря селянок до нас, як тих, що хочуть допомогти їм в їх щоденних клопотах, зробили на мене незабутнє враження та ще більш заохотили до праці.

Верталася я додому зо спокоем і великою вірою в яснішу майбутність нашої жінки, в її розвій і те, що недалекий вже той час, коли українська жінка стане рівноправним членом в культурній родині світу.

Луцьке на Волині.

Вечір танку, музики і співу

В половині листопада відбувся в салі театру Ріж-нородностей вечір танку, музики та співу. — Про нього вже багато писалося і то писали переважно люди, що на цьому розуміються і в цьому напрямі є знавцями. Тому здаю собі з цього справу, що не зумію сказати нічого нового, тим більше, що мої враження це виключно враження глядача, який правда і багато перед тим бачив і має з чим порівнювати. Отже писатиму не фахову рецензію, а тільки занотую деякі міркування, що приходять мені на гадку під впливом цього вечора.

У нас мистецтво Терпсихори, так сказати б, у пеленках, супроти інших мистецтв воно зявилося найпізніше. Виню тут може брак сталого театру, а передусім опери, де вишколювалися мистецькі балети. Тому нам доводилося і доводиться ще вчитись у чужих, нерідко з другої руки, приймаючи не завжди чисті зразки стилю. Ці заміти конечні, бо вони характеризують умовини для розвитку тієї ділянки мистецтва у нас, де не раз треба починати все із самого початку. Тут можна знайти оправдання для можливих нерівностей.

Танкова програма складалася з двох частин (про музичну частину програми я тут не буду писати, це належить до музики). В першій частині танцювали після методи Далькроза. Це речі здебільша психологічні-чуттєві, тут відіграє велику роль музика, що її образковою інтерпретацією повинен бути танок, танечниця мусить обдумувати й переживати танки Далькроза, їх механічно вивчити й механічно виконувати не можна. Щоб їх виконати треба мати трошка власної ініціативи й індивідуальної творчості. Першу частину уклала й по більшій частині виконувала проф. Л. Федак-Дрогомирецька.

Тут можна б ще згадати, що метода Далькроза вимагає одноцілого тла, щоб на ньому чітко і пластично зарисовувалися силуетки танечниць, і не надто змінного світла, що добре освічувало танечниць і не губило їх рухів. Тому може непотрібна і не завжди доцільна була гра рефлекторів, які часом і затемнювали образи і тяжко було доглянути не лиш їхні рухи, але й самі по-статі танечниць.

Друга частина в програмі носила наголовок: „новочасний мистецький танок“. Складалася вона з імпровізацій: п. Д. Кравців, п. Г. Голубовської-Балтарович і п. О. Заклинської. Були це інтерпретації таких станів, як смуток і сміх, інтерпретації народних танків, тем зачеплених з літератури — як зображення віршів І. Наріжної і мавки з „Лісової пісні“ Лесі Українки. Інтерпретували також і ікони. Про це останнє є багато спірних гадок. Знавці візантійського мистецтва вважають це за нагоду негодувати на танечниць, танечниці негодувати на обурених знавців, а бідний ляк може тільки стояти і здвигати раменами та думати, що краще лишитися при власному осуді. Саме я один з тих бідних смертельників, між молотом і ковалем. Скажу стільки, що я подивляю і завидую молодій аранжерці „Ікон“ п. Д. Кравців її відвагу і розмах, що дозволили їй піднятися такої тяжкої проби, може першої в нас.

Численно зібрана публіка живо оплескувала всі точки, головню ті, що були навязані до народних танків, у виконанні п. О. Заклинської. В деяких точках публіка може не скрізь визнавалася вповні, але вони були чи не вперше у нас виведені, і деякі рухи треба пояснювати їй так само, як на модерних виставках ліній та барви малюнків. Але досить широкий уже круг adeptів танку, який доводилось бачити, треба привитати нам прихильно. Зваживши нашу покищо народню традицію, мусимо вішувати цій ділянці мистецтва, розвиток неменший, як його мають інші музи.

М. Ч.

ТЕКСТИЛЬНА ГУРТІВНЯ

ВОВНИ, ШОВКИ, ПОЛОТНА

Всім за гроші тяжко нині,
Мов за воду на пустині.
І тому не стид, а жаль,
Що як щось купити м'єм
Десять разів обертаєм
Золотого у руках

Пані! Княжно! Королево!
Хочеш модно і дешево
Убиратися щодня!
Потрудись на львівський Ринок
Тридцять число будинок
Де Текстильна Гуртівня!

ТЕКСТИЛЬНА ГУРТІВНЯ —

У ЛЬВОВІ, РИНОК 30.
біля Бачевського і Тресту.

ГОДІВЛЯ ВАЗОНОВИХ РОСТИН

1. Азалія. Батьківщиною азалії є Китай і Японія. Це вибаглива рослина й трудна до ведення в кімнатній годівлі, бо росте у вересовій землі, що раз висушена, тяжко намагає водою. Та й ще азалія не зносить вапняної води. Тому треба дуже пильнувати, щоб земля не пересохла й підливати дощівкою, а пересушену рятувати, вкладаючи вазон у дощеву воду на 1 годину. В зимі не потребує азалія такого обильного підливання. Любить холод і воле повітря. Зносить кілька степенів (5—8° Ц) температури, але як зацвіте, треба її перенести до теплішої кімнати. Любить часте, навіть щоденне зрошування листків. У час розквіту квітів, треба припинити кроплення. Азалія любить добре, ясне світло, але не ярке сонце. Літом заковуємо її з вазоном у горді в півтінь, або виносимо на балкон.

2. Альпейська фіялка або циклямен, росте дико в Альпах. У хатній годівлі можна її вивести з насіння, що його купимо в складі, але звичайно купуємо вже готову квітучу рослину. Циклямен треба підливати обережно, щоб не наливати води на його бульбочку, яка може легко зігнати. Підливати не так обильно, як інші рослини. Циклямен не зносить високої температури, найвище 12° Ц. Тому принесений до мешкання так часто вяне, жовтіє й загибає. Коли вяне, рятуємо його, вставляючи безпроводно між вікна, або переносимо у холод.

Перецвілий циклямен підливаємо щораз менше, але не припиняємо підливання, а коли бульбочка зачне творити завязки нових листків і пупків, пересаджуємо в свіжу землю (інспектово-листяну з вересовою й піском) але так само глибоко, як росла передше. На спід вазонка даємо пісок і кілька вугликів, як дренаж. Відтак щораз більше підливаємо, ставимо на вікно, захищаємо однак перед сонцем.

3. Амарилія (Амаріліс), популярна цибулькова рослина, плекана в нас у двох відмінах, зимовій і літній. Найліпше вдається в суміщі 2 ч. городової землі, 1 ч. глини й 1 ч. піску, з малим додатком мервистого звірячого навозу. Підливання скупе, обильніше тільки під час розквіту, а коли втратить листки треба підливання припинити. Множитья легко з бічних цибульок. Коли засушена, позірно мертва цибулька зачне випускати листочки, тоді ставимо рослину на світлі й починаємо її щораз обильніше підливати. Спочинок цибулі триває 3—4 місяці. Пересаджувати після відквіту, або й тоді, коли вже починає випускати листки.

4. Бегонія плекаємо в мешканні так задля їх декоративного листя, як також для квітів. Розмножуємо їх із саджениць (відквітів, бічних гильок), також через поділ рослини в корей.

Годівля з насіння дуже трудна й непевна. Бульвяні бегонії розмножуються через поділ бульв і галузок. Бульвяні тратять листки під зиму, й тоді не треба їх зовсім підливати. Інші не тратять листя. Їх у зимі підливаємо здержливо, зате весною щораз обильніше. Бегонії треба зимою й літом держати у високій кімнатній температурі й на соняшній виставі. До сонця закривають скоро й обильно. Дрібнолисті породи так рясно вкриті квіточками, що нерас і листя не видно. Їх вживаємо теж до прикраси балконів і квітників.

5. Гвоздики. Вазонові американські, раз-у-раз цвітучі, та нікейські, не є ефектовні, декоративні рослини, але втішають нас своїми пахучими прегарними квітами. Гвоздик походить з Італії. Любить східно виставу, а землю городову з піском. Не зносить вітру, а дощ нищить його квіти й пупінки. Любить холод, а навіть зимно, тому в зимі можна його тримати в зимній кімнаті, але не на морозі. В кімнатній годівлі легко виводиться з насіння або відкладів.

6. Гортензія, дуже модна тепер рослина в різних відмінах. Любить багато світла; але не ярке сонце і потребує обильного підливання. Коли цвіте, треба її підсилувати навозами. Росте в торфовій землі. Зимою підливаємо гортензію дуже рідко, а весною виносимо до городу. Можна її також перезимувати в пивниці.

7. Кактуси належать тепер до наймодніших рослин. Це рослини гарячої полоси, тому вимагають у кімнатній годівлі землі змішаної з піском, з додатком сипкої глини з дрібними кусочками цегли. Літом потребують соняшної вистави, в зимі люблять тінь і холод. Зи-

Цвітучий кактус.

мою підливаємо кактуси дуже рідко й скупе, але коли дістануть пупянки, вимагають багато води. Тому найліпше наливати їм тоді воду на мисочку, щоб в воді постійно стояли. Кактуси не люблять зміни місця, тому й рідко цвітуть, бо годівельники-аматори звичайно переносять їх з одного місця на друге, або обертають різними сторонами до світла. Коли кактус дістає пупянки, треба його лишити в спокою, й не рухати, доки не розвинуться квіти. Бічні випуски головатих кактусів треба усувати, бо забирають рослині соки, а не втворюють квітів.

8. Калля (Білокрильник). Походить із Африки. Цвіте білими, лійкуватими квітами, а листки й квіти подібні до аронових. Після відквіту листки її жовкнуть і рослина завмирає. Тоді припиняємо підливання на протязі цілої зими. Весною починаємо підливання щораз обильніше. Калля любить холод і багато води. В серпні пересаджуємо її й позмозі лишаємо до осені в горді або на балконі.

Календарик балконних робіт.

Грудень: Переглядати рослини, переховані в пивниці, в міру потреби підливати (рідко), а коли плісняють або гниють, очистити з зіпсованих частей.

Олена Бережинська-Будзова.

Форми для всіх

ВЕЧІРНА СУКНЯ.

907

Ч. 907. Вечірна суконка з узористого шовку, тафти або велюр-шифону. Елегантний модель, легкий до виконання, надає струнку лінію й молодечий вигляд. Сукня прикрашена великою шовковою квіткою й декоративною клямрою.

Для величини I. потрібно 4,50 м шовку широчиною на 90 см.

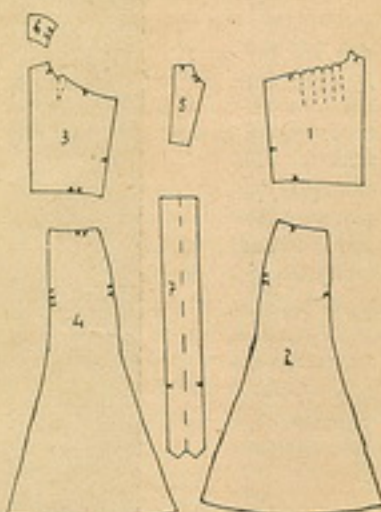
Форму можна набити в величинах I і II, в ціні 1,15 (враз з пересилкою).

Як кроїти суконку!

Заки приступите до краєння сукні, порівняйте наперед власні виміри з вимірами форми. Відтак зіпніть форму шпильками і вдягніть на себе. Часом навіть, коли загальні виміри згоджуються, можуть показатися деякі індивідуальні розбіжності (найбільше в довжині рук, у товщині шиї і т. п.) у вимірах. Нараз заходить потреба акоротити рукав чи довжину сукні, або їх продовжити. Рукав акорочуєте в той спосіб, що робите закладку на формі в половині рукава, відповідно до потреби. Ніколи не акорочуйте рукава при його краю, бо тоді він стратить фе-

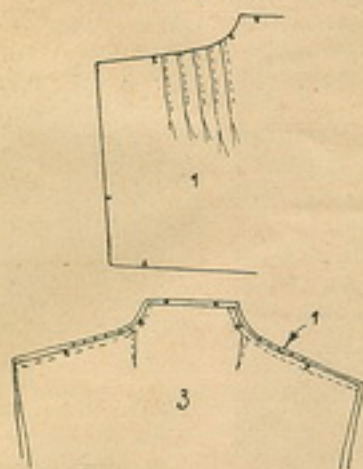
сон. Плечі і період сукні поменшуєте повніше пояса. Ті самі правила, що обов'язують при поменшенні форми відносяться також до побільшення форми, а саме продовжувати форму треба в тих самих місцях, де її акорочуємо. Коли форма вже відповідно допасована до наших вимірів, тоді прикладаємо її на подвійно зложеном матеріалі, припинаємо в кількох місцях шпильками, щоби не сунулася і викорюємо точно за формою, ззначаючи собі рівночасно на матеріалі усі знаки, що знаходяться на формі. Неші форми включають 1 см. на шаві.

Складові частини суконки.

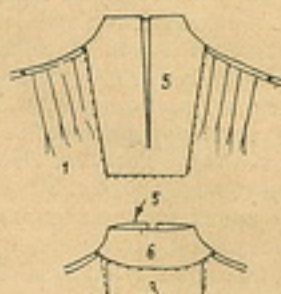
- Ч. 1. $\frac{1}{2}$ переду блузки.
- Ч. 2. $\frac{1}{2}$ переду спіднички.
- Ч. 3. $\frac{1}{2}$ плечей блузки.
- Ч. 4. $\frac{1}{2}$ зад у спіднички.
- Ч. 5. $\frac{1}{2}$ передної лиштви.
- Ч. 6. $\frac{1}{2}$ задної лиштви.
- Ч. 7. пояс.

Як шити суконку!

- 1. Заложити після значків на формі шитки на переді (рис. ч. 1) блузки. Зафастригувати й застебнувати.
- 2. Зафастригувати шитки на плечах (рис. ч. 3) блузки й застебнувати.

3. Застебнувати шаві обох лиштв (рис. ч. 5 і 6) після значків на формі, у відступі 1 см від берегів.

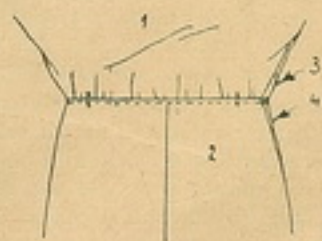

4. Прифастригувати цілу лиштву до-вкруги вирізу шиї з правої сторони, так щоб обидві вирізи лиштви й суконки були рівні й щоб всі шаві покривалися. Застебнувати кругом виріз на шию й розріз на переді суконки, щойно тоді розтяти розріз пазухи. Вивернути лиштву до середини й ручно викінчити.

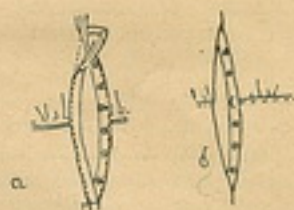
5. Застебнувати бічні шаві блузки після значків на формі й ручно викінчити. Руківнички викінчити кругом скісною ролькою.

6. Застебнувати середні шаві спіднички перед у й зад у.

7. Застебнувати бічні шаві спіднички після значків. Внутрішні шаві викінчити ручно й розпрасувати.

8. Наморщити блузку в поясі. Верх спіднички прифастригувати до блузки з лівої сторони, так щоб бічні шаві покривалися, при цьому стягати ниточку від морщення, щоб зморшки на блузці були рівномірно розложені. Вивернути на праву сторону; пристебнувати спідничку до блузки.

9. Викінчити бічний розріз скісною лиштвою (гляди рис. а, що представляє ліву сторону розрізу). В поясі пришити гафтку, а згори і з долини затріски (гляди рис. б).

10. Застебнувати пояс, вивернути й закінчити декоративною спряжкою.

11. Ручно викінчити спідничку в придолі ролькою.

Знамените викінчення
Власна робітня
Приймає всякі

перерібки

СТАНІСЛАВА ВРОНСЬКА
МАГАЗИН І РОБІТНЯ ФУТЕР
ЛВІВ, УЛ. РУТОВСЬКОГО 10 біля Гельфінгепа

ЗИМОВИЙ ШЛЯФРОК.

4. 908. Практичний шляфрок на зиму, з м'якої фланелі, даменту або квітстої дитини. Шляфрок прикрашений широким шальовим коміром і поясом з іншого матеріалу. Форму можна набити у величині II і III. в ціні 1.15 зл. (враз із пересилкою).

На величину II. потрібно 3,00 м матеріалу подвійної ширини і 85 см поодинокого матеріалу на комір і пояс.

Виміри для величини	ч. II.	ч. III.
Обвід у грудях	90 см	100 см
Обвід у бедрах	98 см	105 см

Як кроїти шляфрок (гляди вказівки на 10 сторін).

Маншети скроїти з укісного матеріалу.

Як шити шляфрок!

4. 1. Зафастригувати аштики на переді й на плечах шляфрока, застебнувати й за-прасувати.

4. 2. Зафастригувати боки й рамена шляфрока, допосуюючи значки х до себе, застебнувати, розпрасувати й викінчити шви.

4. 3. Заложити під спід поди шляфрока з гори в долину, по означеній лінії, зафастригувати й викінчити ручно.

4. 4. Зішити бічні шви рукава допосуюючи значки х до себе, розпрасувати шви й викінчити їх ручно.

4. 5. Зішити маншети, прифастригувати праву сторону маншета до лівої сторони рукава, після значків х, пристебнувати, авернути й викінчити ручно.

4. 6. Пристебнувати беріг комірка з лівої сторони, авернути на праву сторону й припрасувати. Верхню частину пришити до лівої сторони вирізу шні після значків х, спідню частину прифастригувати на попередній шов і ручно викінчити.

4. 7. Прифастригувати праву сторону верхньої патки до лівої сторони кишені, пристебнувати, авернути патку на праву

сторону кишені, заложити береги патки, прифастригувати й обстебнувати кругом.

4. 8. Зішити пояс з лівої сторони, авернути на праву й запрасувати.

4. 9. Прифастригувати рукав до вирізу, після значків на формі пристебнувати. Рукав треба надавати в горішній частині, щоб добре лежав.

Найкращої якості машини до шиття марки П Ф А Ф Ф з довголітньою гарантією поручає

ЮЛІАН ЛОМАГА

Львів, ВАЛОВА 11.

Тель. 228-70.

ПОДЯКА.

Оцим почуваюся до обов'язку зложити подяку Товариству взаємних обезпечень на життя «Карпатія» у Львові за скорі й без зайвих труднощів виплатення повної обезпеченої суми по моєму бл. п. мужові Томі Бортникові, парохів в Маковій п. Риботичі.

Скорі й акуратне виплатення обезпеченої суми уповізняю мене поручити це одинокі українське Товариство обезпечень на життя «Карпатія» у Львові найширшим кругом української суспільності.

Михайлина Бортникова.

Спеціаліст корсетів

Герман Пізен

повідомляє,

що на час реконструкції дому при вул. Ягайлонській ч. 4

переніс свій льокаль до

Пасажу Міколяша

і на той час поручає найновіші кре-ації корсетів і стаників по значно знижених цінах.

РУКАВИЧКИ
ПАНХОХИ
СВЕТЕРИ
ТЕПЛЕ БІЛЛЯ
найдешевше

поручає

**ФАБРИЧНИЙ СКЛАД
БРАТТЯ ПАСТЕРНАК**

Львів, ул. Сикстуська 15

Телефон 206-38.

ГУМОРИСТИКА З ДІЛЯНКИ КОЕДУКАЦІЇ.

В одній із гімназій настановлено гінекольного шкільним лікарем.

— Чому якраз гінекольного? Чому не лікаря дитячих недуг?

— питаються зацікавлені родичі.

— Мабуть тому, що це коедукційна гімназія — пояснює якийсь злобний ескулап.

Найелегантніші ПЛАЦІ, СУКНІ І КОСТЮМИ най-дешевше дістанете, ласкава пані, в фірмі

Адольф Ебель

Львів, ул. Рутовського 7.

давніше Михайло Обої, напроти Катедри.

Светерик із волічки Ангора

Матеріал: 300 гр. волічки Ангора «Марокко», червоної краски, 35 гр. волічки «Кора», вишневої і білої краски, марки «Трикутник у колі». Дроти ч. 2½.

Стіби: 1. стіб у скісні паси: плетемо на переміну 5 очок прямо, два навиворіть. У кожному слідуєчому ряді пересуваємо паси на одно очко на ліво. По лівій стороні плетемо п'ять очок навиворіть, два прямо.

2. рижовий стіб: плетемо напереміну одно очко прямо, одно навиворіть. Праві очка виходять постійно на ліві, ліві на праві.

Виконуємо светерик подинюкими частинами, після схеми крою. Перід і плечі починаємо здолни і плетемо стібом ч. 1. волічкою Ангора «Марокко». Рукави виконуємо тим самим стібом і тією самою волічкою, зачинаючи згори. Жабот, пояс і кляпки при кишенях плетемо червоною волічкою, а комірець, маншети і кишені білою волічкою, стібом ч. 2. (рижовим). Зацінаємо кожен з тих частин здолни, а пасок із вужчого кінця. Форму надаємо віджиманням і додаванням очок. Дірки на гудзики виплітаємо так, що ділимо роботу і виконуємо її у двох частинах в місці, де має бути дірка. Коли зішлемо всі частини, викінчуємо береги коміричка і кишені обміткою з червоної волічки. До одної сторони під комірем пришиваємо червоний жабот, з другої пришиваємо до вирізу. Розріз спереду зацінаємо на затріски.

Найкращий дарунок на
Миколайка, Різдво
і Новий Рік

це

ЕЛЕГАНТНІ ЧЕРЕВИКИ
жіночі, мужеські або дитячі

з фірми

DEWY

пл. Капітульна 3, проти катедри.

„Г А Р“

Одинока українська
фабрика галантиї
Львів, Потоцького 58
тел. 105—28

виробляє:

рогові гребені і гребінці та
зеркальця з портретами у-
країнських історичних по-
статей. Внедвозі виробля-
тиме гузика. Крім цього по-
груда Т. Шевченка, І. Фран-
ка та інших долота арт-
різьб. АНТОНА ПАВЛОСЯ.

НАЙСТАРШИЙ СКЛАД
мужеських і жіночих суконних матеріалів

ЯН ВАЛЛЯХ і СИН

Львів, Ринок 33. Тел. 247-16.

Дата зал. 1814. — Все по знижених цінах.
Великий вибір на кожний сезон. — Коци,
Фільци, берлячові сукна, мат. лещетарські.

Депеша з Парижа.

Якщо хочете бути модно й елегантно обрані зверніть увагу на плечі суконки. Прикрасьте плечі своєї найновішої сукні вишитками або фалдами, якщо вона спортова; декоративними гудзиками, якщо вона по-полуднева, мереживом, якщо вечірня. Це найновіша видужка паризьких диктаторів моди.

Практичне і елегантне коротке футерко і шапочка, сукня з м'якої вовни бронзової крески.

НА СВЯТА НАЙКРАЩІ
КРИШТАЛИ ПОРУЧАЄ
Ф-ма К. ЛЕВИЦЬКИЙ

ПОРЦЕЛЯНА, ШКЛО,
КУХОННА ПОСУДА, СТОЛОВА ЗАСТАВА

НА МИКОЛАЙКА
НА СВЯТА
І НА НОВИЙ РІК

практичний подарунок

ШОВК або ВОВНА

з фірми

Адольф Ауербах

Львів, Ринок ч. 20.

Чорна вечірня сукня зі срібним мереживом на плечах і рукавах.

Ф У Т Р А

дамські, мужеські й дитячі — міські й подорожні. Спеціальність: дамські футряні плащі з баранків, селянінів, лошаків, мурмлів і всяких модних футер після останньої моди. — Виконує першорядно по безконкурентній низьких цінах — робітня футер

Андрій Кузьмінський

Львів, УЛИЦЯ ПЕКАРСЬКА Ч. 31, ПАРТЕР

Вечірні сукні.

Ч. 801. Вечірня суконка з нагорткою — спідничка з чорного шовку верх сукні яскрий. Сукня і нагортка прикрашена легкою вишивкою в чорній красці.

Ч. 802. Елегантна візитова сукня прикрашена широким жакетом.

Ч. 803. Вечірня сукня з легкого вечірнього матеріалу прикрашена одноколіровою вишивкою на рукавах і кругом ший (взір до цього моделю можна набити в «Н. Х.» за надісланням 1.50 зл.).

Магазин і робітня футер
Станислав Стемпович
 ЛЬВІВ, ПЛ. КАПІТУЛЬНА 1
 Телефон 248-50.

Завжди на складі:
ФУТРА ДАМСЬКІ Й МУЖЕСЬКІ
 для пань від зл. 200.—, для панів від зл. 300.—.
 Лиси, срібні, блакитні й краєві в великому виборі.

Спортові сукні.

Ч. 909. Практична суконка до бюро і школи з вовняного матеріалу. Модель легкий до виконання. Форму можна набути у величині I. і II. Ціна 1.15 зол.

Ч. 910. Дводільна суконка — спідничка і касек. Модель

легкий до виконання. Форму можна набути у величині I. і II. Ціна 1.15 зол.

Ч. 911. Спортова суконка з вовняного матеріалу. Молодечий модель — легкий до виконання. Форму можна набути у величині I. і II. Ціна 1.15 зол.

Заведення гаптів

М. КОЗЛОВСЬКА

Львів, ул. Академічна 22. I. п.

Найновіші моделі гаптів, рясування, пасмантерія, мережки, відбиття, гудзики.
Поруч Робітня суконь.

Якщо хочете мати найкраще ушиту вовняну або шовкову суконку, комплект після останніх заграничних узорів, то відвідайте робітню жіночих одягів

ЛВІВ, ул. МАЛЕЦЬКОГО ч. 10. II. п.

Виконання першорядне й точне. — На складі є все заграничні узори.

Ч. 912. Полуднева суконка з тонкої вовни або важкого шовку, з короткими або довгими рукавами, прикрашена білим комірчиком і декоративними квадратними гудзичками.

Ч. 913. Гарсонка, може бути окремо блузка окремо спідничка, тричвертеві або короткі рукави, суконка вшита з м'якого вовняного матеріалу.

Ч. 914. Пополуднева суконка з вовняного матеріалу в дрібні паски. Уложення вшиток, що звужується від ramen до пояса надає струнку і зграбну лінію.

Ч. 915. Якщо ви маєте охоту вшити собі суконку, а боїтеся, щоб не змаркувати матерії, спробуйте свої сили при допомозі цієї форми. Вона має мінімум складових частин, в максимум елеганції. Складається тільки з вісьмох частин, на рисунку видається, що їх більше, тому що одна частина форми служить до скроєння двох кусників суконки, або є тільки половиною, н. п.: два рукави кроїться з одної форми, комірець кроїться з половини форми, зад і перед спіднички теж з двох половин. До форми долучуємо дуже докладні вказівки як кроїти і шити суконку. При допомозі такої форми можете сміло ставляти свої перші кроки в кравецтві. Спробуйте, а напевно будете задоволені з вислідом.

Складові частини до суконки ч. 915. Форму величини I і II можна набити в «Н. Х.» за 1.15 зол.

Недавно відкритий Іститут сучасної косметики

„ЧАР“

під зарядом мгр. фармації Емілії Гольдівної.
ЛВІВ, ул. ПЕКАРСЬКА Ч. 7.

Заосмотрений всіма найновішими апаратами.
Косметичне піклування.

Софія Русова МОЇ СПОГАДИ 1861-1879

Малюва скінчив, здається Петровську академію в Москві, був дуже самопевний і часто перешкоджав Олександрові Ол. в його праці, втручаючись у статистичні справи. Бакуринський — щира людина, дуже скромний, працюючий і така добра душа, що всі селяне в селі Церковиці, де в його був маєток, щиро його любили. Пізніше він був головою губерніяльної управи.

Головою губерній. управи був Василь Хижняков. Це вже був переконаний землець-політик; він брав участь у всіх земських з'їздах і на всіх земських зборах провадив політику земсько-ліберальну. Він був гарний публіцист і писав у земських справах у журналах «Русская Мысль» та «Русское Богатство», де його шанували дуже. Щирий, сердешний, він енергійно працював, особливо в шкільництві, підтримував народне вчителство, що в ньому завжди мало свого оборонця. Як тільки мав вільний від праці день, він рад був поїхати в своє село Кизі недалеко від Чернигова. Там зорганізував дуже гарну школу, читальню, часто сам читав і розмовляв із селянами. В Кизях літом завжди з'їжджалася молодь і вела гарячі політичні дискусії. Часто лунали там українські пісні. Сам Хижняков не належав до українських організацій, але признавав право української мови, української книжки в школах і завжди підтримував українські вимоги на земських зборах. Належачи до партії к-д., він ніколи не міг собі уявити України, відділеної від Росії; гаряче любив свою Чернигівщину — частину України і рад би життя своє віддати за те, щоби її населенню як найкраще жилося і в економічному і в національному напрямі. Він приймав участь в усіх тих земських і кадетських з'їздах, що підготували першу революцію 1906 р. і уперше проголосили владу царя обмеженою парламентом — Думою. В 1895 р. Хижняков мусів покинути свою улюблену працю — на виборах чернигівських «праві» перемогли і головою губерніяльної Земської Управи вибрано консерватиста Уманця. Хижнякову довелося для заробітку працювати забезпеченим агентом. Вмер він у 1917 р. за кілька днів до лютневої революції.

На жаль, Долгоруков не довго провадив так гарно своєї миротворної і поступової діяльності. Він десь заразився сипним тифом, що про нього тоді ще мало чуття було, і як поодиноким жертвою цієї хвороби, не заважаючи на всі медичні засоби, помер ще молодий і повний сил. Це була страшна втрата. І в тій гарній залі, де він так гостинно вітав завжди всіх своїх гостей, чи вбогих, чи багатих, де чернигівська молодь так часто весело танцювала, стояла труна, запечатана, щоб не було зарази і ніхто не смів підходити до неї. Але на вулиці тисячний натовп провожав дорогого небіжчика на дворець. Звідти його мали повезти до родинної домовини в Топаль. Від усього населення — від українців, від євреїв були окремі вінки, саме тому що він так добре ставився завжди до всіх націй, до всіх верств.

Ці 4 роки мого життя в Чернигові були заповнені працею для справи народньої освіти та лекціями літератури, яку я викладала вдома дівчатам, що скінчили гімназію.

В 1897 р. на Волзі почався страшний голод, і молодь із столиць та з провінціальних міст їхала туди влаштуватися їдальні. В Чернигові цю думку подав син адвоката Саца, молодий музикант Ілля. Він чудово грав на віолончелі. Ото-ж він і зібрав гурток 3—4 дівчат та 2-х молодих хлопців, щоб на громадський кошт поїхати в Казань. В цей гурток записалась і моя дочка, що

тільки що скінчила в Києві гімназію. Хоч і страшно нам було пускати її так далеко таку молоденьку — 17-літню, але її бажання були для нас завжди законом. І вона поїхала аж на 8 місяців. Вернувшись вона з другим виразним бажанням — вчитися медицини. А що ні на київські, ні на петербурзькі курси не приймали до 20 років, то вона стала просити пустити її в Монпельє в університет, куди їхала її знайома Маруся Григорович. Але в таку далеку подорож ми вже не відважувалися пускати її саму. Олександр став старатися, щоб мені видали закордонний паспорт. Жаль мені було покидати старого, я доручила доглядати його Міші, що вже вступив у харківський університет. Але цей догляд був непевний, а до того ж і робота в Чернигові кінчалася, і Олександра Ол. закликали тепер у Полтаву, де провадив статистичний земський перепис Кулябко Корецький. Знову нове місто, нові умовини життя, і Олександр Ол. треба було акліматизуватися там зовсім самотньому, — бо я гадала прожити з Любою цілий рік. Тим більше, що в мого Юрка виявилась грижа, страшенно його мучила, і ми хотіли його оперувати за кордоном. У вересні все було готове для нашого від'їзду. Сумно проважав нас Олександр Ол. на дворець. Ми їхали на Київ, де мали забрати Марусю, що її нам доручала мати. Перебувши два дні у Києві у Зіни, ми ввечері виїхали на Львів-Відень, Женеву, Монпельє. Як сон пролетіли три дні чарівної подорожі через Альпи, і старовинне Монпельє прийняло нас у своє лоно. Скоро знайшли 2 кімнатки, дівчата вступили до університету, почалося в них студентське життя.

Я гляділа Юрка і придивлялась до загального французького життя. Ми опинилися на території Провансу саме в часи розквіту його сепаратизму. Існувало товариство Les Filibres, що плекало провансальську мову, літературу, видавало Revue Filibre присвячену етнографії й фольклору Провансу. Містраль був у зеніті своєї слави, Обанель теж. Я захоплювалась цим близьким моєму серцю національним рухом, написала про нього статтю, захоплювалась поемою Містралю Mireille і з Юрком побувала в головних місцевостях Провансу — в Авіньйоні, в Арлі. Це останнє місто справило на мене особливо велике враження своїми римськими руїнами; дуже добре вдержаний амфітеатр, що в ньому під голим небом виставляли Кармен, — старовинний собор — все це повно такої величної античної краси та ще під цим безхмарним південним небом! А перед цими пам'ятниками давнини походили красуні-арлезіянки в своїх національних убраннях.

Літом ми їздили купатися в морі, в Палавас — пів години їзди залізницею від Монпельє. Студенти ходили в екскурсії на S. Loup та інші вершини Малих Альпів (Les Alpines). В цей приїзд до Монпельє я вперше виступила з публічною промовою про Україну. Філібри влаштували свято на честь Містралю, наші студенти і я дістали квітки. Юрка так гарно вдягли в українське вбрання, що навіть сам Містраль звернув на нього увагу. Я сказала йому привітання від українських прихильників, розказала під яким суворим режимом живе Україна, і як їй тяжко розвивати свою національну культуру. Проголосили тост за розвій України, і тут ті самі питання, що їх я і двадцять літ пізніше завжди чула на всіх європейських зборах — L'Ukraine — quel est ce pays? Quel est ce peuple? Потім все це було описане в часописах, і Юрко, і моя промова про Україну, і я послала ці часописи Олександрові, як найкращий трофей

моєї першої спроби ширити знання про Україну в Європі.

Але ця екскурсія мало не закінчилась трагедією. Моя дочка з іншими студентками полізла по скелях, що обступають долину, де похованулась і впала в провалля, на щастя неглибоке. Студенти підняли її непритомну, всі гості кинулись туди, я пам'ятаю як мені назустріч товстий професор літератури ніс мою Любу. Віднесли її просто в шпиталь і зараз же їй там зробили перев'язку. В неї була глибоко поранена ліва брова, лікар продезинфікував рану, зашив і зав'язав цілу голову. Ми рушили першим потягом додому в Монпельє. Треба було бачити якою увагою і співчуттям оточило мою дочку все це миле південне громадянство, — професори Пеліссіє і др. Всі сіли в наш вагон, жартували, розважали поранену, що вже весело сміялася. Але прийшлося кілька днів носити перев'язку та ходити до лікаря.

Студенство з Росії в Монпельє жило спільним життям, не поділяючись на українців та на росіян. Багато було жидівських дівчат із Одеси, також дочка Комарова. Часто влаштовували концерти чи то на користь студентів, чи то на російських політичних в'язнів, і гроші посилали або в Київ, або в інші міста. На концертах виступали переважно українки, особливо Галя Щасна, киянка, пізніше жінка Іллі Саца. Вона завжди й організувала ці концерти і сама співала. В неї було дуже приємне меццо-сопрано, дуже гарно виходили дуети моєї дочки з нею. Хор був мішаний і чоловічий; співали в ньому і болгари і українці, співали народні пісні всіх слов'янських народів. Французам дуже подобались ці концерти. Була студентська їдальня, але не дуже процвітала.

Тоді у Франції лише зароджувалась думка про народні університети. Професори організували в Монпельє курси для робітників, і наші студентки вважали за свій обов'язок підтримувати все, що робилось для робітників; це був ще молодий соціалізм. Ми всі з ентузіазмом вітали Жореса, коли він приїздив до Монпельє, і бельгійського відомого соціаліста Вандервельде. Коли кінчався виклад, всі бігли в спеціальну реставрацію-бар, де братались із робітниками, і все життя здавалось рідним. А коли на свята грав місцевий оркестр марселізу, всі брали участь у маніфестації і всі ми тоді думали: «Господи, якби ж то так і в нас!». Сумні вертались в свої студентські кімнати і до болю хотілося кинути науку, вернутись додому, страждати і битись знову в залізних ланцюгах царського режиму.

А в вікна йшли з садів чудові пахощі рож, цвітучого винограду, цвітучих маслин, оливкових дерев, розкішний південь наче заспокоював наші болі своєю чарівною красою. Тепло, повно квітів! Нікуди правди діти, скільки разів наші студентки та студенти-французи крали ці квіти вночі з тих розкішних садків! Були й такі студентки, що цілком акліматизувалися у Франції, виходили заміж за французів. Французи, і професори, і студенти, добре ставилися до наших студенток і відзначали їхню працьовитість. Казали: «Якщо ви ввечері пізно, коли все місто спить, побачите освітлене вікно, то будьте певні, що то вчиться руська студентка». Студенти, хоч спочатку, коли з'явилися наші студентки, і сіпали їх за коси, але потім ставали гарними товаришами. Допомогали їм у студіях, — бо поганенька підготовка наших жіночих гімназій дуже утруднювала їх нашим студенткам на медичному факультеті. Одна з студенток була на правничому факультеті, виявляла велику здібності, і ми всі нею пишалися.

Як почались вакації, і південне сонце запекло вже не жартами, всі розлетілись, хто куди міг. Ми для економії поїхали на 2 місяці над Женевське озеро. В селі Анієр мали одну кімнатку і обід у простого селянина, та невеличку терасу над самим озером. Було дешево, гарно й затишно. Я, як завжди мала якусь платну літе-

ратурну працю, і раділа, що могла спокійно писати. Люба їздила з товаришами по озеру і студіювала хемію, з якої на іспиті провалилась. Малий Юрко після операції грижі, що йому зробив у Монпельє дуже гарний хірург, набрав сил і знання французької мови, граючись із дітьми господині.

А Олександр Ол. з захопленням писав про своє нове життя в Полтаві, про нові, цілком українські типи дідичів, що їх йому доводилося спостерігати. Він їздив до родича Гоголя, члена повітової полтавської управи. Там була така бабуса, що ще пам'ятала М. В. Гоголя. Хотілося вже додому, вакації кінчались, я вже знала життя в Монпельє, і Люба там себе почувала, наче в рідному оточенні. Ми розлучались не без суму. Перед від'їздом разом оглянули Шільйон на протилежному березі озера, і вона подалась на південь, а я з Юрком — на північ. В Базелі оглядали твори Бекліна, Дюрера, — далі, не зупиняючись, через Київ у Полтаву.

Там Олександр Ол. і Міша вже обжили гарненький будинок у садку проти земської управи. Тут мене вже чекали, щоб організувати дитячий садок — назбиралось дітей душ 10, такого самого віку, як мій Юрко: діти Падалки, лікаря Волкенштейна та інш. Поділили їх на 2 групи, я навчала різних наук, Олександр Ол. учив співати, хтось іще приходив з ними малювати. Син поїхав до Харкова на 2-ий курс в університет.

Олександр Ол. захоплений був статистикою, як і всі його помішники — Рклицький, Падалка, Ротмістров та інш. Полтава тих років жила досить інтенсивним культурним життям. Зорганізовано історично-етнографічний музей і провадила його цілком віддана справі людина. Влаштовано «Гоголівський дім» з читальнею й книгарнею. В усі ці організації статистики вносили багато українського, і все культурне життя Полтави почало закрашуватися українською ідеєю. У нас часто збирались, — співали, звісно, українських пісень. Дехто (Рклицький) висловлювали свої враження про полтавське українське життя і в друку, чи то в формі белетристичних творів, чи то в формі економічного диспуту. Тоді проведено щойно залізницю Київ-Полтава, і таким чином маленька патріархальна Полтава безпосередньо зв'язалася з двома українськими університетами. Стало наїздити більше молоді, що приносила нові політичні течії, і саме Міша, Мартос, Муха (Антонович Дмитро), Олександр Коваленко зорганізували першу активну політичну українську партію, не на еміграції, а на терені України. Звичайно, їм не пощастило довго пропагувати своїх думок — програми партії Р. У. П. (Револьюційної Української Партії). В харківському університеті повстали студентські розрухи. Українські студенти маніфестували на вулицях, співали українських пісень і в своїх вимогах, крім загально-студентських справ, торкалися національних. Мішу вислали з Харкова в Полтаву, але в Полтаві його арештували в нас. Підчас трусу він необережно сховав у чобіт ріжні компромітуючі його папери, листи з Галичини, тощо: його роздягли, все знайшли й заарештували. Почалась нова ера — арешти сина.

Але не минало й мене. Правда, я в ніщо не була замішана, але мене тягали на допити, при чім жандарський капітан поведився до мною так грубо, що я мусіла подати скаргу прокуророві. Після одного з цих допитів мене арештували там таки в жандарській управі і без жадного обвинувачення відвезли в тюрму. Ту саму, де сидів мій бідний любий Міша! Про його увільнення я вже мала обіцянку прокурора. І ось я в брудній, противній камері, а там мій маленький Юрко тимчасово у моєї чернігівської землячки Анни Володимирівни, жінки Флегонда Шухуцького. Як же він буде далі без мами? Звичайно, знову Божим посланцем прилетіла Зіна Ліндфорс. Тяжко самій сидіти в тюрмі, але в сто раз тяжче переживати арешт дорогих рідних. Думка, що Міша тут, за кілька сягнів сидить у такій самій неволі, була нестерпна.

(Далі буде).

3 нашого клубового життя

Дня 9. листопада ц. р. п-ні Зубенко виголосила доповідь про правила спадковості. Доповідь ця мала вагість головно для агрономів, з неї можна було довідатися як схрещувати деякі господарські рослини (горошок, збіжжя, деякі квіти) щоб дістати расове насліддя. Пані можеб були послухали зі ще більшим зацікавленням про проблему спадковості у людей.

Відчит п. Зубенко був дуже солідно випрацьований і видно з нього, що доповідниця є знатоком цих справ.

На слідуєчому клубовому вечорі, дня 16. листопада, п. Вербицька дала нам цікавий і широкий огляд преси. П. Вербицька почала від перегляду політичних подій, від еспанської революції аж до виборів у Зєднєних Державзах.

Опісля для порівняння з рефератом п. Чижович про американське шкільництво, п. Вербицька прочитала статтю, з Літературно Наукового Вістника про шкільництво в Англії. (Тут звертають увагу головно на впливання почуття карності й обовязковості у молодих учнів, і на те, щоб з них виховалися люди здібні до самостійного життя і праці).

Доповідниця прочитала ще дві статті, що торкалися питання жіночої праці з «Обрії» та «Світа Молоді».

У своєму огляді преси п. Вербицька порушила багато актуальних тем, і тому по скінченні виязалася цікава дискусія, про виховання молоді і жіночу працю.

М. Ч.

На слідуєчому Показі Народньої Нощі, що відбудеться дня 4. грудня ц. р., хочемо повитати якнайбільше наших Шановних Читачок, у гарних народніх строях, у Львові в саях Народнього Дому

До побачення

Ілюстрований літературно-мистецький і науковий тижневик

„ОБРИЇ“

Видає й редагує: БОГДАН КРАВЦІВ.

Передплата: річна — 5.— зл., піврічна — 2.60 зл., квартальна — 1.40 зл., місячна 50 гр. За кордоном річна передплата — 2 амер. дол., піврічна — 1 долар, або їх рівновартість у валюті даної країни. Поодинокі число в краю — 15 гр. Адреса Редації й Адміністрації:

Львів, ЗЕМЛЯКОВСЬКОГО 2. (бічна Міцкевича).

Переконайтеся, що

„Назустріч“

найкращий літературно-мистецький часопис для українських родин.

Виходить двічі в місяць. Багато ілюстрований.

ДОМАГАЙТЕСЯ ЧИСЕЛ НА ПОКАЗ.

Передплата: місячно 0.90 зл., чвертьрічно 2.70 зл., піврічно 5.40 зл., річно 10 зл.

АДРЕСА: НАЗУСТРІЧ, Львів, РИНОК ч. 10.

Листування

Ліна Флякевич, Любелля. Заплачено до кінця листопада 1936 р.

Ірина Біла, Прага. Заплачено до кінця 1936 р.

Дарія Василькова, Ружарберок. Заплачено до кінця березня 1936 р.

Софія Пашницька, Strzelkowie. До кінця 1936 р. належить ще 12.60 зол.

Марія Близняк, Нью-Йорк. Гроші ми одержали, просимо подати свою точну адресу.

Стефанія Стратійчук, Vegreville. Передплату ми одержали, заплачено до кінця 1937 р.

Передплата на кварталник «Вістника» (чотири книжки) вносить: річно зл. 5 (для передплатників «Вістника» половина зл. 2.50). Для заграниці зл. 7 (для передплатників «Вістника» зл. 3.50) платних згорі.

Адреса: «ВІСТНИК», Львів, Чарнецького 26, м. 21, чековеkonto 500.371.

Вийшли книжки кварталника «Вістника»:

- Ч. 1. Мих. Островерха: МУСОЛІНІ, ЛЮДИНА Й ЧИН, ціна 1 зол.
- Ч. 2. Д-р М. Антонович: ЙОЗЕС ГЕРРЕС, ВІСУН НІМЕЦЬКОЇ ЄДНОСТІ, ціна 1 зл.
- Ч. 4. Д-р Р. Ендик: ГІТЛЕР, ціна 1 зл.
- Ч. 5. Д. Варнак: КАРДИНАЛ МЕРСІЄ, (наклад вичерп.).
- Ч. 6. Л. Мосендз: ШТАЙН, ІДЕЯ І ХАРАКТЕР, ц. 1.50 зл.
- Ч. 7. Д. Варнак: ДАНИЛО О'КОНЕЛЬ, ціна 1 зл.
- Ч. 8. В. Темляк: ВОГНИСТИЙ ХРЕСТ, ПОЛКОВНИК ЛЯРОК, ціна 1.50 зл.
- Ч. 9. Д-р Дм. Донцов: ПАТРІОТИЗМ, ціна 1 зл.
- Ч. 10. Д. Варнак: ТАЄМНИЦЯ ОРГАНІЗАЦІЇ, ц. 1.50 зл.
- Ч. 11. Д. Донцов: ДУРМАН СОЦІАЛІЗМУ, ціна 1.50 зл.

Кераміка

під управою ОНИСЬКА
Галицька ч. 5. — (в подвір'ю)

Поручає на свята

шкло, порцеляну в низьких цінах.

Після кількох літ вийшов знов

ІЛЮСТРОВАНІЙ АЛЬМАНАХ «ЖІНОЧОЇ ДОЛІ»
НА 1937 РІК.

Ціна 90 сот., з пересилкою 1.25 зол.

Замовляти:

Станіславів, Союзна Друкарня, вул. Собіського 24.

При більших замовленнях не платиться коштів пересилки.

Виріб — продаж
Маріян Млеко
тільки
Львів, Коральницька 6.

тел. 237-72.

Городецька 81.

тел. 224-75

поручає по цінах найнижчих ковдри, матраци, постільне білля. — Перероблює ковдри і матраци протягом одного дня. Приїзжим виконується всякі замовлення
сейчас!

Почтову належність заплачено готівкою.
Należność pocztową zapłacono gotówką.

Українська Жінка

полагоджує свої святочні закупи тільки

в українських фірмах!

Українська жінка купує
вудженни і мясо
тільки в крамницях

ЦЕНТРОСОЮЗУ

Ринок 2, Зибликевича 2,
Личаківська 50, Набайки 8,
Жовківська 170.

Видає Кооператив «Українське Народне Мистецтво».
Редакція і Адміністрація: Львів, ул. Ходкевича 9, I. п.

Хто дбає про здоров'я

споживає

НАБІЛ і ВИРОБИ

тільки

МАСЛОСОЮЗУ

вони

здорові, дешеві, гарантованої якості!

ВУГОЛЬ, КОКС, ДРОВА

в найдобірніших якостях доставляє

„НАРОДНЯ ТОРГОВЛЯ“

Інформації: бюро, Ринок 36, II. п. тел. 103-27.

Склади: Ринок 36,

ул. Личаківська ч. 155,

пл. Більчевського 3,

ул. Солодова 1.

Точна вага! Тел. скл. 269-68.

Солідна обслуга!

Фабрика хемічних виробів

О. Левицька і С-ка, Львів, Кордецького 51

поручає власні вироби найкращої якості:

Пасту до взуття „Елегант“ терпентинову.
Пасту до взуття „Елегант“ воскову.
Пасту до підлоги „Французька маса“.
Віск комбінований до підлоги, васеліну
до шкіри, синку до білля помадкову
і коронову, шварц до чобіт, віск шев-
ський, смолу шевську.

Кооперативна фабрика домішок
до кави

„Суспільний Промисл“

у власній фабриці Львів XV., Богданівка ч. 30. Поручає, зnanу вже з добірної якості цикорію „ЛУНА“, солодову каву „ЛУНА“ і підмірку кави „ПРАЖІНЬ“.

Знамениті в смаку поживні, дешеві

Найсолідніше, найелегантше
найдешевше ФУТРО —
кожна Пані купить у фірмі

ХРОМ

Львів, Руська 20,

Тел. 271-83.

Фірма приймає до прикрашування і перерібки різні
футра. Власна фабрика. — Власна кушнірська робітня.

За редакцію відповідає МАРІЯ ГРОМНИЦЬКА.
З друкарні Наук. Т-ва ім. Шевченка у Львові.